

Cercetări de teren realizate în localitatea Șinca Nouă (jud. Brașov) în anul 2008

MARIN CÂRCIUMARU, ELENA-CRISTINA NIȚU, GEORGE MURĂTOREANU, RADU ȘTEFĂNESCU, VIOREL-AURELIAN SORA*

Mots-clé: Paléolithique, Moustérien, Gravettien, archéologie préventive.

Résumé: Les nouvelles recherches effectuées dans le but d'identifier les sources de matière première lithique utilisées par l'homme pendant le Paléolithique, nous ont offert une grande surprise par la découverte à Șinca Nouă des premiers outillages paléolithiques. Les pièces découvertes sont concentrées en deux points de la commune et appartiennent, du point de vue techno-typologique, au Paléolithique Moyen et Supérieur, sans pouvoir faire pour l'instant des précisions d'ordre chronoculturel. Nous espérons que les fouilles futures apporteront des clarifications supplémentaires en ce sens.

Cuvinte-cheie: Paleolitic, Musterian, Gravetian, arheologie preventivă.

Rezumat: Cercetările recente de teren efectuate în vederea identificării surselor de materie primă litică folosită de om în Paleolitic ne-au oferit o surpriză deosebită prin descoperirea la Șinca Nouă a primelor utilaje paleolitice. Piese descoperite se concentrează în două puncte ale comunei și aparțin, din punct de vedere tehnologic, paleoliticului mijlociu și superior, fără a putea, în stadiul actual al cercetărilor, să facem precizări mai exacte de ordin cronocultural. Sperăm ca săpăturile viitoare să aducă lămuriri suplimentare.

Centrul de cercetare acreditat CNCSIS „Preistorie, arheologie interdisciplinară și conservarea patrimoniului cultural mobil și imobil” al Universității „Valahia” din Târgoviște a declanșat în anul 2007 programul de cercetare privind sursele de materie primă litică utilizate de comunitățile paleolitice de pe teritoriul României. O primă sinteză a rezultatelor obținute a fost integrată într-o recentă lucrare de geoarheologie, în care a fost precizată și exploatată o bună parte a surselor bibliografice rezultate din studiile geologice efectuate de-a lungul timpului, în care se regăseau referiri cu privire la categoriile de roci de tipul silexului, jaspurilor, radiolaritelor, obsidianului etc., roci care răspundeau mai bine exigențelor debitajului litic practicat de comunitățile paleolitice. Totodată au fost menționate cele mai importante contribuții ale autorilor care s-au ocupat

în mod special de identificarea aflorimentelor și în general a surselor accesibile din rocile enumerate, ca urmare a unei activități de teren fără precedent în acest sens, care a permis, de altfel, crearea primei litoteci din România asupra rocilor folosite la realizarea utilajelor litice în preistorie¹. Aceasta va permite în viitor detalierea zonelor și ariilor de aprovizionare cu materie primă litică ale unei comunități, prin compararea trăsăturilor petrografice și paleontologice dintre utilajele descoperite într-o așezare și potențialele surse geologice identificate în regiunea respectivă cu ajutorul microscopului digital cu fibră optică VHX-600 disponibil pentru cercetările noastre.

Fideli acestor principii de cercetare, am considerat necesară efectuarea unor cercetări de teren la Șinca Nouă, încurajați fiind de literatura geologică de specialitate, care făcea câteva referiri interesante; din punct de vedere arheologic, nu există nicio mențiune asupra existenței eventuale a unor așezări paleolitice în regiune: în valea Găunoasă depozitele urgo-apțiene sunt asociate, ca la vest de Șinca Nouă, cu jaspuri gălbui și cenușii (uneori cu radiolari necalcificați). Aflorimentul de jaspuri de la Șinca Nouă se prezintă sub formă de intercalații strati-

---

*Marin Cârțiumaru, Elena-Cristina Nițu, George Murătoreanu, Viorel-Aurelian Sora: Universitatea „Valahia” din Târgoviște, Facultatea de Științe Umaniste, Str. Lt. Stancu Ion, nr. 34-36, Târgoviște, 130105, jud. Dâmbovița, e-mail: mcarciumar@yahoo.com, elenacristinaniu@yahoo.com, e-mail: muratoreanug@yahoo.com, relu_304@yahoo.com; Radu Ștefănescu Muzeul județean de Istorie Brașov, Str. Nicolae Bălășescu, nr. 67, Brașov: e-mail: stefanescu.r@gmail.com.

¹ M. Cârțiumaru, M. Anghelinu, E.-C. Nițu, M. Cosac, G. Murătoreanu, *Géo-archéologie du Paléolithique moyen, Paléolithique supérieur, Epipaléolithique et Mésolithique en Roumanie*, Târgoviște, 2007.

forme² și este încadrat între două pachete de calcare brecioase albe, în timp ce pe valea Găunoasă acestea sunt diseminate în masa calcarelor³. În valea Găunoasă din zona Măgura Codlea, M. Săndulescu⁴ identifică radiolarite în calcarul dolomitic triasic.

Marin Cârciușmaru și Elena-Cristina Nișu au identificat în comuna Șinca Nouă, în râul Șercaia (Șincăi), un eșantion de jasp, fără să constate o bogăție prea mare de surse dintre rocile care interesau în mod deosebit. Încercând să verifice existența jaspurilor gălbui și cenușii precizate în vestul localității Șinca Nouă, cei doi cercetători au avut surpriza ca, într-o parte din vestul comunei, afectată de construcția unui stadion de fotbal, chiar lângă drumul care duce spre stadionul respectiv, să descopere unul dintre cele mai frumoase și interesante racloare descoperite în Paleoliticul din România (fig. 2/1). Cercetările ulterioare efectuate în această zonă aveau să completeze o colecție interesantă de piese, care vor fi descrise mai jos. Ele provin, probabil, din spălările repetate în urma precipitațiilor a depozitului mișcat în vederea nivelării terenului din stadionul respectiv. Toate acestea ne-au determinat să deschidem în luna august cinci secțiuni de verificare, în vederea depistării așezării și a situației stratigrafice a pieselor respective⁵. Din păcate, afectarea profundă a zonei prin construcția stadionului a antrenat intense procese de remaniere care au dus probabil la distrugerea, sperăm, numai parțială a așezării, pentru că săpăturile efectuate de noi nu au depistat niciun strat nederanjat de cultură, care să ne ofere utilaje litice certe, poate cu excepția secțiunii IV.

În perioada în care s-au desfășurat săpăturile respective, am avut surpriza ca la ieșirea din comună,

² D. Patrușius, R. Dimitrescu, M. Dessila-Codarcea, N. Gherasi, I. Popescu, E. Popa, T. Bandrabur (redactori coordonatori și redactori), Harta geologică, Scara 1:200.000, Brașov, Comitetul de Stat al Geologiei, Institutul Geologic, București, 1968, 68 p.

³ M. Săndulescu, *Structura geologică a terenurilor mezozoice de la exteriorul masivului cristalin al Făgărașului (Structure géologique des terrains mésozoïques à l'extérieur du massif cristalin de Făgăraș)*, Dări de Seamă ale ședințelor Institutului Geologic al României, vol. LII, partea a 2-a, 1967, p. 177–208; P. Vâlceanu, *Contribuții la cunoașterea geologică a regiunii Codlea*, Studii și Cercetări de Geologie (SCG) 5, 1960, 1, p. 119–134.

⁴ M. Săndulescu, *Structura geologică a terenurilor mezozoice de la exteriorul masivului cristalin al Făgărașului (Structure géologique des terrains mésozoïques à l'extérieur du massif cristalin de Făgăraș)*, D. S. ale ședințelor, vol. LII, partea a 2-a (1964–1965), Institutul Geologic (Sesiunea de Comunicări Științifice 1965), 3 părți, București, 1966, p. 177–208.

⁵ Mulțumim și pe această cale domnului primar Dumitru Flucuș pentru ajutorul neprecupețit pe care ni l-a acordat cu mult entuziasm, conștientizând, într-un mod care ne-a surprins plăcut, importanța sitului pentru identificarea patrimoniului cultural al comunei. Cu siguranță săpăturile respective nu ar fi avut loc fără înțelegerea Domniei Sale.

pe ruta spre comuna Șinca Veche, să descoperim o altă așezare, identificată la început prin cercetări de suprafață⁶, apoi și prin descoperirea de utilaje litice în urma efectuării unei case de 1 m². Aceasta se află pe partea dreaptă a văii Strâmba, aproape de intersecția cu valea Șercaia (Șinca). Înaintea descoperirii acestui punct paleolitic, valea Strâmba mai fusese cercetată de noi în vederea depistării unor eventuale surse de materie primă, deși ea nu era menționată în lucrările geologilor.

Desigur, cercetările sunt numai la început, de aceea nu putem trage concluzii definitive în acest stadiu al cunoașterii; rămânem cu speranța ca anii ce vor urma să ofere surprize și satisfacții suplimentare.

Depresiunea Șinca Nouă este amplasată la contactul dintre două unități fizico-geografice cu individualitate bine precizată, și anume Carpații Orientali și Carpații Meridionali. Astfel, apartenența acestei depresiuni este împărțită între Munții Perșani⁷, Munții Făgăraș (respectiv extremitatea estică a acestora – Munții Țagla⁸) și Depresiunea Făgăraș (fig. 1).

Depresiunea s-a dezvoltat între cele două unități montane menționate de-a lungul văii Șercaia (Șinca), la confluența acesteia cu valea Strâmba, afluentul ei de stânga.

Fiind amplasată la contactul dintre două unități montane, valea Șercaia s-a adâncit în depozitele piemontane care maschează contactul dintre cristalinul precambrian din seria de Gârbova și depozitele cuaternare care urmăresc firul văii. În aceste depozite, valea Șercaia și-a individualizat două nivele de terasă. Un nivel al terasei de luncă, jos, cu altitudine relativă de 2–3 m, și un nivel de terasă superioară de aproximativ 7–8 m, pe care este dezvoltată și mare parte din vatra localității Șinca Nouă.

După cum am precizat, în localitatea Șinca Nouă au fost descoperite două puncte paleolitice, pe care le-am numit, conform ordinii în care au fost identificate, Șinca Nouă I și Șinca Nouă II. Încadrarea pieselor în paleolitic, deși nu se poate preciza deocamdată cu siguranță căruia facies aparțin, a fost

⁶ Descoperirea acestui al doilea punct paleolitic de la Șinca Nouă a fost posibilă datorită prețioaselor informații oferite de Domnul Gheorghe Fenechiu, proprietarul terenului pe care se găsește o parte a așezării respective. Mulțumirile noastre se îndreaptă în aceeași măsură către întreaga familie Fenechiu, pentru întregul ajutor care ne-a fost acordat în toate deplasările noastre în zonă cu multă generozitate și disponibilitate deplină. Așa cum aveam să constatăm, așezarea se întinde și pe terenul vecin, aparținând Domnului Gheorghe Ițtu, căruia îi rămânem recunoscători pentru înțelegerea de care a dat dovadă, permițându-ne accesul pentru cercetările de suprafață.

⁷ A. Cioacă, *Munții Perșani. Studiu geomorfologic*, București, 2002, 148 p.

⁸ L. Badea, Gh. Niculescu, S. Roată, M. Buza, M. Sandu, *Unitățile de relief ale României, I, Carpații Meridionali și Munții Banatului*, București, 2001, 151 p.

realizată pe de-o parte datorită observațiilor de teren și pe de altă parte prin analiza materialului litic. În niciunul dintre cele două puncte nu am găsit piese în corelație cu ceramică sau alte materiale care să impună atribuirea acestora unor perioade postpaleolitice.

Prima piesă descoperită în punctul Șinca Nouă I este un raclair dublu din silex pe care l-am considerat dintr-un început de factură musteriană. Înteressant este tipul de suport pe care acesta a fost făcut. Suportul este o așchie care prezintă o bază groasă la extremitatea distală, cu un accident lateral, iar punctul de impact este poziționat la partea mai subțire a suportului, talonul fiind fațetat, de dimensiuni mici. Morfologia așchiei este de vârf, dar tehnologic ea este un accident de debitaj care a fost transformat în raclair tocmai datorită formei pe care o are (fig. 2/1).

În urma mai multor expediții de teren, au mai fost găsite și alte piese de factură musteriană, în general realizate din cuarț: vârfuri pseudo-Levallois, așchii neretușate și retușate, un nucleu transformat în unealtă etc. Piese de factură musteriană au fost descoperite în cele mai multe cazuri în ravinări și mai puțin pe stadionul de fotbal construit. Interesant este modul de realizare al produselor din cuarț. Se știe că, în general, cuarțul este o rocă mai dificil de debitat, iar piesele realizate din acest tip de materie primă sunt dificil de analizat. Una dintre dificultățile analizării materialului litic realizat din cuarț este recunoașterea stigmatelor de debitaj, fiindcă acest tip de rocă nu prezintă de obicei stigmat de debitaj similare silexului⁹. Materialul litic descoperit la Șinca Nouă este debitat pe un tip de cuarț de foarte bună calitate, stigmatul de debitaj sunt asemănătoare silexului, iar negativele de desprindere se observă foarte ușor.

Un exemplu în acest sens este un nucleu transformat în unealtă (fig. 2/2). Acesta a fost exploatat sumar pe două suprafețe, o parte din el rămânând cortical. Pe una dintre margini i s-au aplicat unele retușe largi în scopul formării unui front. Partea opusă frontului a rămas semicorticală, unele desprinderi facilitând o mai bună prindere a acestuia în mână. Aproape toate negativele de desprindere, inclusiv retușele, prezintă un ușor contrabulb și sunt ușor de recunoscut.

⁹ V. Mourre, *Les industries en quartz au Paléolithique*. Terminologie, Méthodologie et technologie, *Paléo* 8, 1996, p. 205–223; Idem, *Industries en quartz: Précisions terminologiques dans les domaines de la pétrographie et de la technologie*, *Préhistoire Anthropologie Méditerranéennes*, 1997, t. 6, p. 201–210; J.-P. Bracco, *Mise en évidence d'une technique spécifique pour le débitage du quartz dans le gisement badegoulien de la Roche à Tavernat (Massif Central, France)*, *Préhistoire Anthropologie Méditerranéennes*, t. 2, 1993, p. 43–50.

În general, piesele de factură musteriană descoperite la Șinca Nouă nu pot fi puse în legătură cu alte produse de acest tip descoperite până acum în județul Brașov. Acest lucru se poate datora faptului că nivelurile musteriene descoperite până în prezent în acest județ sunt în peșteri. Cu toate acestea, materia primă este similară. Musterianul din județul Brașov este încadrat într-o fază târzie a paleoliticului mijlociu, piesele sunt puțin tipice, iar materia primă este reprezentată prin roci locale, în generat galeți de cuarț. Și materia primă de la Șinca Nouă este tot locală, însă piesele de aici sunt foarte bine realizate, iar unele produse sunt tipice pentru musterian. Este posibil ca materialul descoperit aici să fie mai vechi decât piesele musteriene din celelalte așezări din județul Brașov, însă deocamdată nu ne putem pronunța cu certitudine asupra acestui lucru.

În afară de piesele de factură musteriană, am mai găsit, în special într-un colț al stadionului, acolo unde a fost săpată secțiunea IV, o serie de așchii (fig. 3/1) debitate din silicolit. Numărul acestora este redus, însă în acea parte a stadionului abundă silicolitul ca materie primă, în special sub formă de galeți spârți. Nu știm dacă silicolitul prezent acolo a fost adus în scopul debitării sau dacă este prezent natural.

O altă categorie de piese descoperite în special pe stadion, pot să provină dintr-o perioadă târzie a paleoliticului superior. În această categorie sunt incluse o serie de lame de dimensiuni mici din silex, gresie silicioasă și chaille (unele fragmentate) (fig. 3/2, 3, 4), una dintre ele fiind retușată fin marginal pe o latură (fig. 3/5), o lamelă (fig. 3/6) și două gratoare microlitice pe așchii (fig. 3/7, 8).

Având în vedere stadiul de început al cercetărilor din această localitate, nu ne putem pronunța cu siguranță asupra încadrării exacte a materialului litic descoperit în acest punct. Probabil este vorba de mai multe niveluri culturale paleolitice, pe care nu am reușit să le identificăm deocamdată. Tehnotipologic, putem determina cu aproximație trei categorii de produse de debitaj: piese de factură musteriană, în general realizate din cuarț și într-o mai mică măsură din silex, produse laminare și microlitice, realizate din silex în cea mai mare parte, care pot fi incluse într-un facies târziu al paleoliticului superior, și produse de debitaj realizate din silicolit, reprezentate prin așchii și deșeuri de debitaj, care pot proveni din orice perioadă preistorică.

Piese descoperite în punctul Șinca Nouă II au fost recoltate de la suprafața solului, acolo unde porțiunea de sol arabilă a afectat parțial depozitul. Din acest motiv ansamblul litic este foarte neomogen, iar piesele au fost fragmentate destul de mult de-a lungul timpului. Acestea pot proveni din unul sau mai multe niveluri arheologice, pe care încă nu am reușit să le surprindem.

Sondajul realizat în punctul Șinca Nouă II, de 1 m², a scos la iveală doar 9 piese, un fragment de așchie semicorticală din șist, o așchie din silex, un fragment de gratoar din silex, care are frontul foarte zdrobit, și mai multe fragmente nedeterminabile. Aceste piese au fost descoperite între 15 și 40 cm adâncime de la nivelul solului, ceea ce ne face să credem că este vorba despre un facies paleolitic destul de târziu.

Piesele care au fost găsite la suprafața solului sunt ceva mai numeroase (43 de piese). La fel ca și în punctul Șinca Nouă I, acestea nu au fost găsite în corelație cu niciun material ceramic sau de altă factură care să permită asimilarea lor unor perioade postpaleolitice.

Materia primă din care sunt realizate este foarte diversificată și cuprinde mai multe tipuri de silex și jasp, chaille, șist și gresie silicioasă. Treizeci și două de piese sunt realizate din silex, cinci din chaille, patru din jasp, una din gresie silicioasă și una din șist. Ansamblul cuprinde produse de debitaj foarte diverse, care se încadrează în toate etapele unui lanț operatoriu: galeți fragmentați, fragmente de nuclee, așchii de decorticare, așchii corticale, așchii simple, lame (fig. 4/1), fragmente de lamele, deșeuri de debitaj, posibile așchii de retușare și fragmente de suporturi nedeterminabile etc. Două piese sunt din silex ars (o lamă (fig. 4/2) și un fragment de așchie) și pot proveni dintr-o fostă vatră preistorică. Un

fragment distal de lamă, cu morfologie de vârful (fig. 4/3), prezintă două desprinderi laterale simetrice de tip *réfléchi*. Nu avem reprezentate decât două unelte, gratoare fragmentate care, la fel ca și cel găsit în urma sondajului, prezintă frontul foarte zdrobit.

Industria litică din punctul Șinca Nouă II este reprezentată printr-un ansamblu laminar; prezența așchiilor se explică prin existența unui debitaj efectuat pe loc, mai ales că acestea sunt în general corticale, ele încadrându-se în faza de început de debitaj.

În concluzie, piesele descoperite la Șinca Nouă, în 2008, se concentrează în două puncte ale comunei și aparțin, din punct de vedere tehnologic, paleoliticului mijlociu și superior, fără a putea, în stadiul actual al cercetărilor, să facem precizări mai exacte de ordin cronocultural. Sperăm ca săpăturile viitoare să aducă lămuriri suplimentare.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Position géographique de la Dépression Șinca Nouă.

Fig. 2. Pièces de type moustérien du point Șinca Nouă I: 1 – racloir double en silex; 2 – nucléus en quartz transformé en outil (dessin F. Dumitru).

Fig. 3. Pièces lithiques du point Șinca Nouă I: 1 – fragment d'éclat en silicolite retouché; 2, 3, 4 – lames; 5 – lame outrepassée retouchée; 6 – lamelle retouchée; 7, 8 – grattoirs microlithiques (dessin F. Dumitru).

Fig. 4. Divers produits de débitage du point Șinca Nouă II: 1, 2 – lames; 3 – fragment distal de lame (dessin F. Dumitru).

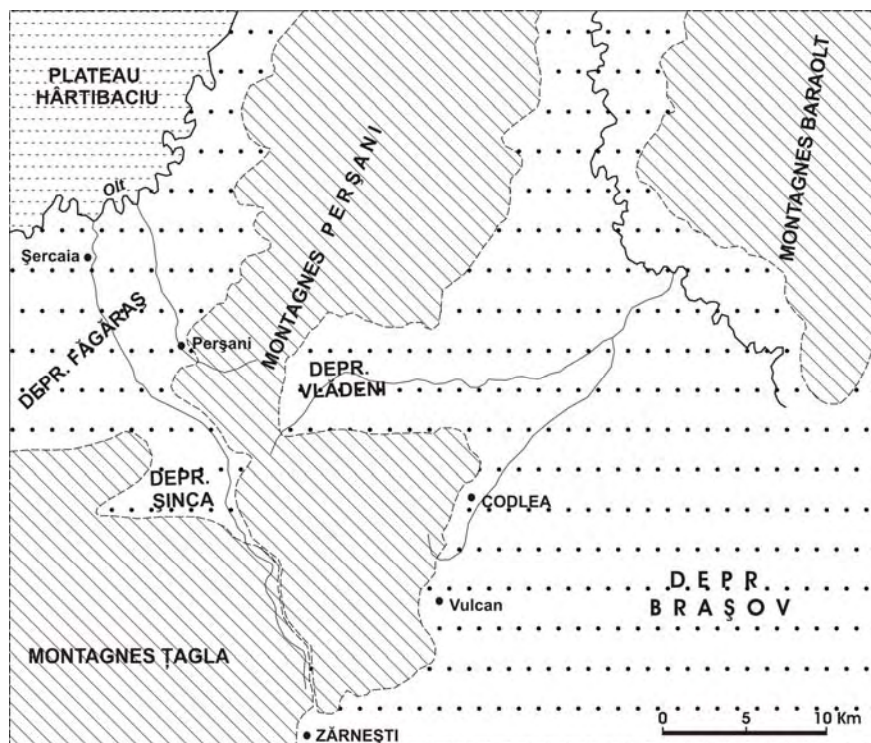

Fig. 1: Poziția geografică a depresiunii Șinca Nouă.

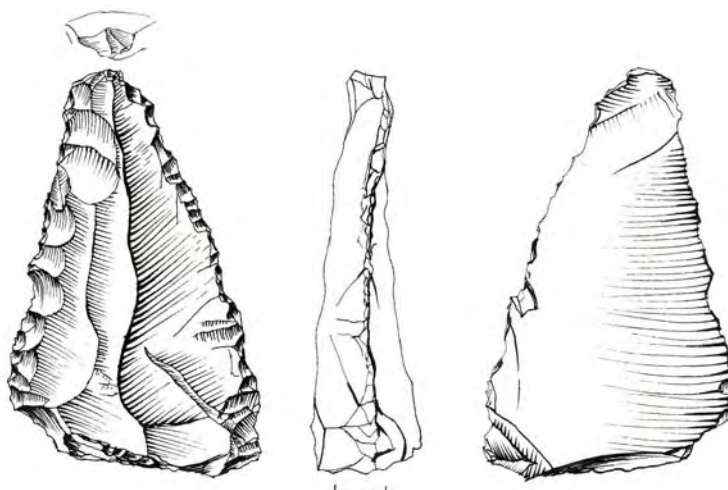

Fig. 2: Piese litice de factură musteriană din punctul Șinca Nouă I: 1– rațloar dublu din silex; 2– nucleu din cuarț transformat în uncală (desene realizate de F. Dumitru).

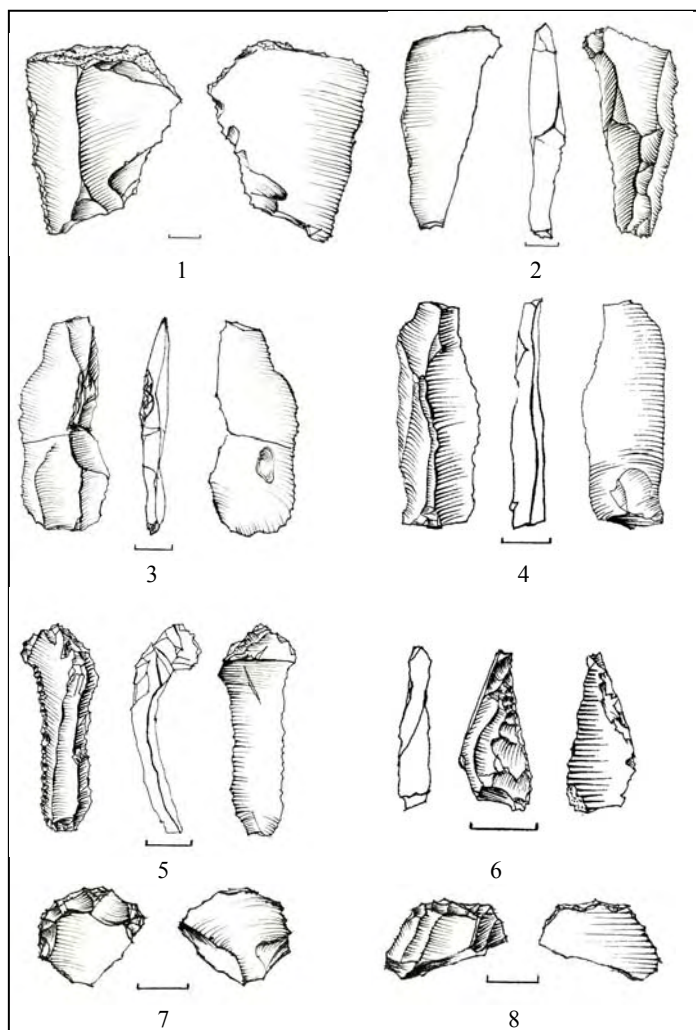

Fig. 3: Piese litice din punctul Șinca Nouă I: 1 – fragment de așchie din silicolit retușată; 2, 3, 4 – lame; 5 – lamă *outrépassée* retușată; 6 – lamelă retușată (desene realizate de F. Dumitru)

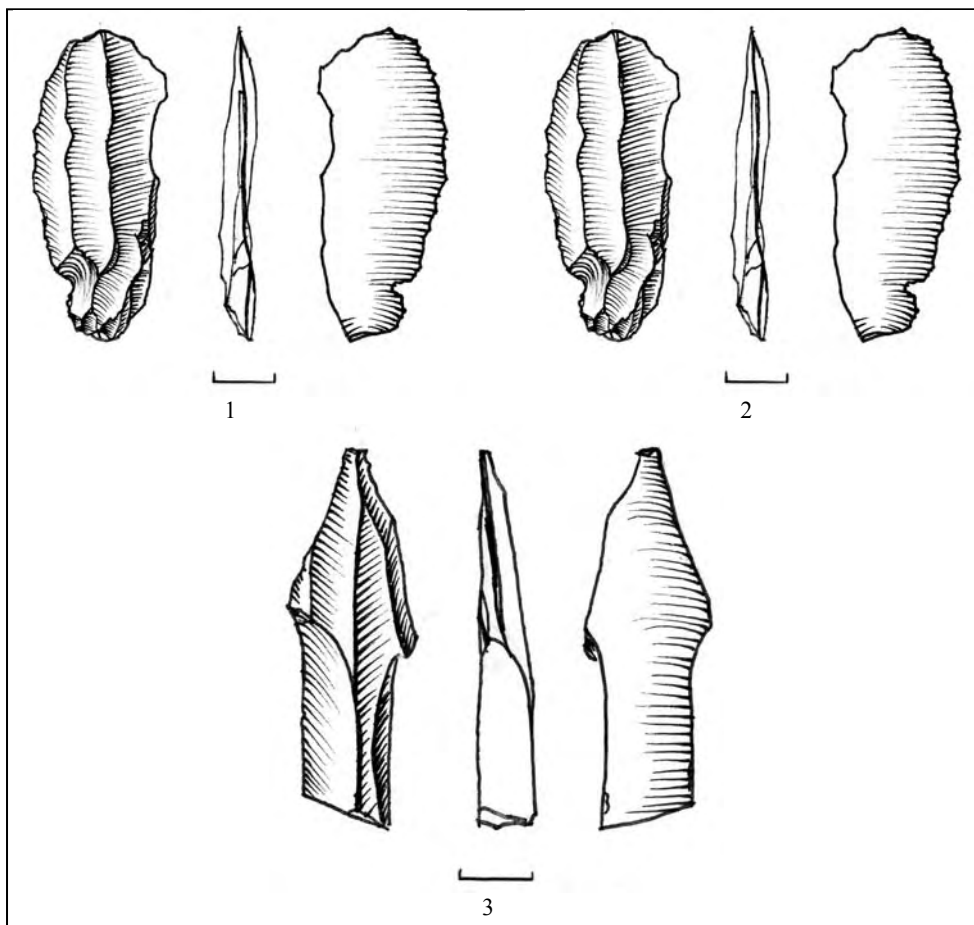

Fig. 4: Diverse produse de debitaj din punctul Șinca Nouă II: 1, 2 – lame; 3 – fragment distal de lamă (desene realizate de F. Dumitru).